

The Project Gutenberg eBook of Jouluilta: Kolmilauluinen runoelma, by Johan Ludvig Runeberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jouluilta: Kolmilauluinen runoelma

Author: Johan Ludvig Runeberg

Translator: Valter Juva

Release date: June 10, 2005 [EBook #16034]

Most recently updated: December 11, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JOULUILTA: KOLMILAULUINEN RUNOELMA ***

Produced by Matti Järvinen and Tuija Lindholm.

JOULUILTA

KOLMILAULUINEN RUNOELMA

Johan Ludvig Runeberg

Suomentanut

Valter Juva

Ensimmäisen kerran julkaissut

Werner Söderström Osakeyhtiö 1921.

Suomennoksessani olen siellä täällä tehnyt edeltäjäni, Paavo Cajanderin, käännöksestä lainauksia, jotka kuitenkin runoelman kuusmitta-säkeisiin nähden ovat useimmiten verrattain vähäpätöisiä ja vain ani harvoin käsittelevät kokonaisia säkeitä. Toisessa laulussa olevan romanssin entistä käännöstä on noin kaksi viidennestä säilytetty.

V. J.

ENSIMMÄINEN LAULU.

Vienona hän, hymysuin
kuin enkeli liikkuvi ko'issa,
leikkiä lyö sekä lohduttaa,
tai tyyntävi viihtäin.

Ääneti torpastaan, salomailla mi kaukana piili, läks sotavanhus Pistoli pois hämyhelkehen illan, lämmenneenä jo liedestään, nysä räiskivä suussa. Kenkään mökkiä ei kotimiehenä katso ja kenkään ukkoa seuraa ei. Myös ainoa poika ja turva kauas läks sotateille ja taisteli Turkkia vastaan. Murhein matkahan ei toki vanhus lähtevän näytä; mielissään kuni muut hän joulun riemua vartoi, vankkaan kartanohon kun kutsut näät oli saanut. »Viitsit, mies», oli virkkaillut majur, arvosa herra, kirkon luona kun äskettäin aseveikkohon yhtyi, »viitsit, Pistoli, istua noin kuin korprien metso, pörrönä piileillen; niin harvoin meillä mä nään sun! Viel' ikä-päiviä on, viel' askelen astua jaksaa jalkasi ruhjounut; tule pois, tule jouluna viimeks. Juhlat pitkiä on; kun marsseja, taistoja kerrot, hauskuttaa hämypuhteet voit tuvan untelo-renkein.»

Näin oli haastellut sekä olkaan ukkoa lyönyt. Mieleless' ystävä-kutsu ja myös majur arvosa itse, ukko nyt unhottaa tien vaivat, tyynnä hän uhmaa metsää synkkenevää sekä lunta, mi laattua tuiskun, kattaen maat, loi nietoksin polun aution umpeen. Rientäen oppoavaa puujalkaa pisti ja nosti uljahin innoin, päästen niin, vaikk' ontuen, eespäin.

Mut toki joutuummin väen-pirttiin hauskahan aatos eeltä jo kiiti, ja mielessään hän haasteli hiljaa: »Riemua riittää nyt, heti pirtiss' aatto jo alkaa, huolet kaikki jo nurkkaan jää sekä työpuku kirstuun, kynttilät tuikahtaa, ja jo permannolla on oljet. Joulujos ois nyt myös salin uljaan kruunujen alla, missä he ennen leikkiä löi sekä lauleli aina! Vaan suru kuuluu nyt siellä istuvan, ankea kaipuu, siitä kun nuoren, kapteenin piti Turkkia vastaan taistoon mennä ja appelahen sulo puoliso jättää. Harvoin kieli se helkkyy nyt klaverissa, ja soitto ei ilotanssiin vie, talo vierait' ei ole täynnä. Yksin puoliso kapteenin vait itkevi, surren riemua menneen lemmen kuun, sekä kehtoa soutain, kaihoja laulavi lapselleen, jota ei isä nähnyt. Vanhenneena ja nurjana vait talon arvosa rouva kyökit käy, salit tyhjät käy, taas kääntyvi kyökkiin, ärtyy, moittivi töitä, ja jos lepo muistuvi mieleen, kätkyen ääreen jää sekä yhtyy tyttären itkuun. Poissa se näin koko viihtymys on. Majur ukko, jo kyltyin naisten kyynelihiin, nojatuoliss' istuen, yrmii päivät kaikki ja tuskaantuu, ikiparkuja kuullen. Yksipä siellä on vain, min lapsenmieli se seesnä valmis riemuhun ain' on, lempeä Augusta neiti. Vienona hän, hymysuin kuin enkeli liikkuvi ko'issa, leikkiä lyö sekä lohduttaa, tai tyyntävi viihtäin, milloin murhe jo pilviä tuo, ja ne myrskyä uhkaa. Neitosen ansio myös on, jos tänä iltana oiva lie väen kestitys, ei sitä nyt kai muistane toiset; hän, tuo lapsekas impi, mi on koko kartanon nuorin, huoltaa kaikki ja on vain riemun tuojana muiden.»

Noin hän mielti ja sai kylätielle ja jälkiä raiteen kulki jo huojentuin, asutumpia seutuja, missä loittoa loimahtain valo joskus kohtasi silmää. Pitkäpä taival viel' oli astua. Ilta se joutui kolkon synkkänä vain. Yhä kiiruhtaa koki vanhus, kulkushelske kun äkkiä soi sekä, täyttäen ilman, korvia yllättää. Hän säikkyin hoippuvi syrjään, hankeen vaipuen, katsoo taa. — Isoäänisin elkein korskana hoilasi vain ajomies. Ohi juoksija kiiti ohjin hellitetyin, kun »Iltaa, Pistoli!» kuului reestä, ja vauhdissaan ori seisautui heti kohta.

Lempeä ääni se korviin soi sekä ukkoa kutsui: »Tulkaa, Pistoli, varmaan kai vie meille nyt tienne, tulkaa pois, reen reunall' lie toki istumapaikka; kolkko ja raskas tie pimeässä on astua ramman.»

Näin soi kutsu, ja riemastuin hän käskyä kuuli, tunki jo äänest' arvoisan sulo Augusta neidin, totteli kohta ja mielissään reen reunahan istui. Ihmeissäänpä jo päin hän kääntyi vienohon impeen: »Joulua viettämähän salomailla te jättekö, neiti, matkaan umpioteillä ja pakkas-iltana yksin, kartanohon kun nyt valo, lämpö jo kaikkia kutsuu, kun rujo rampa se myös lumihankia kahlata koitti, pyrkien innoissaan väen-pirttiin hauskahan aatoks?»

Leikkiä laskien vastasi vain kuustoistias impi: »Nähkääs, Pistoli, korvess' on liki lampea mökki, syrjäinen kuni teidänkin, maja sortuva melkein! Kuusien alla ja nietosten pesä siellä on ahdas nälkiyneen emo-pyyn sekä viiden poikasen orvon; jouluna myöskin nuo jyvä-kultaa, riemua kaipaa.»

Lausui näin hymysuin. Hämyyllän kätkemä kyynel äijän silmähän ensi, ja noin hän heltyen haastoi: »Tulkoon teillekin niin ilo suojiin kartanon uljaan, tulkoon nyt tänä päivänä niin, yhä jäämähän eelleen, kuin salomökkiin syrjäiseen ilon itse te toitte, ihmisrintoja lohduttain sekä kurjia viihtäin!»

Hällepä vastasi huohtain kuustoistias impi: »Turhaa vartoakaan! Ilo koskaan ei tule meille, pois meni, pois kera kapteenin sotateille se Turkkiin. Matkaan kun teki lähtöä hän, ja he kamssuja kiirein senkin seitsemän etsi ja toi sekä kuomuhun ahtoi, silloin siskoni onni se myös sekä äitini riemu, taattoni

leppoisuus tuli kuormaan myötä ja hukkui. Itse kun viittasi vait, ikipäiviks lähtien ehkä, ääneti hauskuus reen taa nousi ja läks sitä tietä.»

Ukko se aatteli vain, miten anteja suo eri määrin kohtalo meille, ja kuin tois tölliin onnea hälle tuo, jota rikkaat hyljeksii, ja hän ilmi jo lausui: »Viihtyä rinnan kuink' elo uhkea voi sekä kaipuu, kuink' ei inhemo riemuiten hyvän arvoa huomaa? Mistäpä teill' on puutoskaan? Ikämiehenä liikkuu perheessään isä reippain päin, yhä toimia johtain. Äiti se järjestää talon askaret arvoa täynnä, helppoja huolia huojentaa omat tyttäret armaat. Kilvan palvelijat käy työhön. Jos mitä mielit, ihmiset toimekkaat heti kiirein toivosi täyttää. Vankka ja vauras kartano on; sitä kulkija tiellä katselemaan jää ihmeissään. Yli aittojen, aumain siunaus runsauden kuni päivänpaiste se virtaa. Totta jo riittää tuo: ei paljoa vaadita onneen! Tulkaa katsomahan toki mökkiä Pistoli-vaarin! Kykkivi itsekseen sotavanhus. Vilkuvi yksin lieteen, hoitava hiilostaan, on vaiti ja mieltii. Kenkään siell' ei jaa ukon niukkoja anteja; kenkään laittele ei hänen atriataan, ei patjoja pöyhi; kolkoks oltava käy, ei ihmiskieli se äänny. Kuuntelemaan jos jää, lumimyrskyss' soi humu hongan, Luojan luomia jos hän joskus mielisi nähdä, hukka se, yksikseen kuni hän, liki mökkiä kiertää. Jos läpi ruudun tarkastaa, milt' ulkona näyttää, huomaa vain hämyvyön, kunis yhtyy maa sekä taivas, mieltivi, tietäin: ei koko maailmass', ilmojen alla ihminen ainoakaan sydämessään muistele häntä, aattele riemukseen, ett' elää Pistoli vanhus! Siltipä töllissään yhä vaan hän piippua polttaa, päivän tyynenä alkaa, vait sen loppua vartoo.»

Ystävä-lohduin vastasi vain kuustoistias impi: »Murheet pois! Pian ehkä ja arvaamatta jo poika saapuvi taaton luo sotateiltä, ja loppuvi kaipuu. Hän tuvan ahtaan laajentaa sekä uusivi silloin, sarkoja jatkaa, tuo kotitoimiin nuorikon armaan, viihtyvi, onnea luo elämääne ja varttuvi vauraaks. Rakkailleen isävaari ja lapsenlapsien riemuks, istuen kunniapaikallaan, sotamuistoja kertoo; poikapa piskuinen, joka marssii pyssynä sauva, polvellelle jo käy sekä neuvoja kuulevi, kuinka vertyä tietää mies, kun kutsuu syntymämaamme.»

Suoristautuvan näit hämyyss' äijän. Taistelumuistot mielen täytti, ja unhottain erämaat sekä puutteet, juhliin reimana saa sotaveikkona kartanoherran.

Kun liki kuistia seisahtui jalo juoksija vihdoin, tyynnä jo viettohan aaton läks väen-pirttihin ukko; lempeä tyttö se taas ilomielin rientävi saliin.

Riemupa nyt kodin armaan ei ota impeä vastaan, huoli ja hiljaisuus vain, joulun vierahat oudot, vienoa kohtaa. Turhaan loi valo kynttiläkruunuin hohtoa juhlaista salin uljaan loistoa näyttäin; ilmeni selvemmin vain murhe, mi mieliä kalvoi. Synkkänä, keinua soudattain, majur arvosa istui, huulilleen lasin nyrpeissään vei, lauhkenematta, kun ikä-puoliso, tuskauneena ja huolia täynnä, teekupin unhottain, siin' eessään jäähtyä soi sen. Istuen itsekseen sekä vanhempain näkyvistä, vait, käsi otsallaan nyt kapteenin sulo rouva hoivakseen vain lohtua kaipuun katkeran etsi. Silmään vaiteliaan kävi varkain kyynele, toinen poskea polttelevaa helohelmenä uursi ja häipyi.

Tuon näki, touhuin tullessaan, heti lempeä tyttö, aavistain, ett' taas hänen armaitaan oli myrsky raastaen häirinyt; vain hetkeks näytti se laanneen. Haastaa tohtinut ei. Vait nyökäten, arkana riisuin, pääsi jo vaatteistaan, ja jo paljastui siro päähyt. Kutreja järjestäin luo siskon hiipivi hiljaa.

Vanhapa rouva se huohtain noin virkkavi vihdoin: »Augusta, kuule ja nää, mitä uutislehti se tietää, posti min äsken toi. Jos haudass' ois polo äitis! Lyöty jo ruhtinas on, jota lankosi seurasi; saartoon, vangiks joukko se jäi, vain harvat välttivät turmaa.»

»Vaimo, sa hourit», harmissaan majur arvosa haastoi, »eihän vankeja mainita lain, ei saartoa myöskään; kylkeä vastaan hyökättiin, jäi rintama vaaraan, hukkui miestä, mut tien avas urho, ja kunnia säilyi. Viihtyä juhlan suo, älä joulun riemua riistä; vuoden tarjona siltikin on surupäiviä kyllin.»

Katkerin äänin, huohtain ikä-puoliso vastas: »Soisit, voisit siis ilakoivina nähdä sä meidät, leikkiä nähdä ja liehuntaa, kun ehkä nyt Aadolf kamppailee kera kuolon, maaksi jo maatuvi, taikka Turkin vankina saa veririnnoin joulua viettää!»

Oihkien kapteenin sulo rouva se kimposi pystyyn, kätki jo kasvons' itkeyneet avohelmahan äidin, lohtua saadakseen; majur-ukkopa äkkiä maljan pöytään laukasi, nousten vait. Jalo silmä se loisti, äissään oikasi varttaan hän, lumipäisenä seisten. Vaimoon kääntyen, ylväin päin nyt verhoa vaatteen riistävi rinnaltaan, poven uhkean arpia näyttäin: »Talven kolmenkymmenisen sija tuoss' oli sulla; tokkopa haavat nää, verivammat kiinni jo käyneet, rauhasi vei, sua kiusasi, kun sydämelläni uinuit? Halvemmaksiko, vai, ikävöityä tyttäres arvaa, miekka ja luoti jos on silonahkaan naarmuja tehnyt, kylmemmäksikö jäävä se lie syli arpisen urhon? Vaikene siis; vaikk' kaatuis hän, mitä voivotus auttaa? Kyyneeltuvia kalliimpaa sekä parkua naisten hurmeen tilkkakin on, min sankari kuolema eessään taiston hetkenä suo kotimaansa ja kunnian uhriks.» Haasti ja istuutui sekä julmana keinua alkoi. Puoliso, karttaukseen ukon nurjaa hetkeä, hiljaa keittiöhön meni toimiin, kun tytär ankea huoltaan kaihoiin itkemähän läks ääneti kammiohonsa.

Taaton seurahan yksin jäi kuustoistias impi. Lapseen vienoiseen suru vanhuksen kävi vihloin; syrjässä istuen, kyyneltyin tytär ukkoa katsoi, miettien mielessään kodin entis-onnea, jolloin riemu ja hilpeys soi: isä otsall' leppeä rauha siin' oli armaan sees, kuni illan väikkyvä hohde. Kaikk' oli toisin nyt! Äkäpäisenä, pelkona muiden, harteillaan iän taakka ja huolta ja harmia täynnä, outo ja vieras vain oli perheessään isä-kulta. Hapsia harmait' tahtonut ois silitellä nyt impi, suukoin pilviä häivyttää, jotk' kaihtivat otsaa, jos vain tohtinut ois hän häiritä taattoa tuimaa. Nyt vain hiipivi luo klaverinsa ja kieliä hiljaa empien koskettaa, taas äänten haipua antain. Vaan jopa soinnut helkkyin soi, yhä vaihtelevammin iskevä tahti se lyö, ja jo nuoruuslaulua taaton säistäin laulavi raikkain suin kuustoistias impi.

Kun sanat innokkaat, nuo muistoon viel' yhä jääneet taistelun-aikaiset, taas korviin lauluna kaikui, pohjaan joi lasin ukko ja keinuen tahtia polki. Harmi se häipyi pois, lumo sointuin tenhosi mieltä; nuoruus-aikojen aatokset heräs, suopea tunne rinnan täytti, ja vihdoin soi tuon mahtava ääni, säistäen bassollaan, sekä lauluun tyttären yhtyi. Vaan kun vaikeni laulu, ja sormin leikkivin impi hiljaa hälvenemään loi vienoja sointuja vielä, nousi jo vanhus tuolistaan. Mut lempeä tyttö, hoitaa haaveissaan sulosoittoa, ei sitä huomaa, ennenkuin isä, käyden luo, käden ääneti laski hius kiharoille jo pienen päin. Ilon yllätys immen valtasi siin', ylös silmän loi hän, katsoen taattoon. Silmässä' urhon herkkänä näit helokynnellen uivan, syntyissään heti ehkäistyn; sylhinsä jo hellään sulkevi lapsens' armaan hän sekä lauhana lausuu: »Lohdun tuoja, sä lähde ja viekoti äitiä riemuun, niinkuin viekotit ilvein mun, mene siskosi luokse, raukan viihdykkeeks sana keksi, mä en sitä löydä, vaikka ma järkeä jankkaisin juropäin koko illan.»

Haasti ja laski jo tyttäryen; sulii lempehen impi, äkkiä varpailleen kohos, suuteli häntä ja kaikkos.

TOINEN LAULU.

Astu unten huvihaakseen: *siskon surut karkoittaakseen, lauloi tyttö laulun kainon vain!*

Arkiohuoneessaan, yläkerran kammioss' surren, puoliso kapteenin kera lapsens' uinuvan istui. Kyynelsilmin kehtoa hän vain souteli verkkaan, lapsenpiika kun, askartain muka, tuoleja hiljaa siirteli paikoilleen tai lieden hehkua hoiti. Kaikk' oli vait, yöpöydällä' lekkui himmeä lamppu, raskas, synkkä ja tymeä vain nyt siellä oli joulu.

Ääneen puhkesi huohtain toki tyttö jo vihdoin: »Oi», hän lausui, »onnipa on, kun ei mua raukkaa poika se pyytännyt oo, kun rintani vaisuna vielä vain omat tuskani nuo, omat onnen-toivehet tuntee. Istuen yksin voin ikävissäni itkeä joskus, päiväni pitkäks käy, soma ois oma ystävä saada: — mielummin toki kaipuun veet, kuin raastava huoli! Miltäpä tuntuis mun, jos mulla se ois sotateillä sulho, ja seikka se itsellein uness' sattunut oisi, minkä mä äskettäin sain uinahtaissani nähdä. Yö oli päättyvinään; mut viel' yli kartanon usvat synkkiä varjoja loi, oli syyskesä, puiss' oli lehvät, vaan surun öiset kyynelvet joka lehteä painoi; kaikk' oli itkua vain, koko luontoa murhe se kaihti. Vaan etelässä mä pilven näin: veri tummana tullen, taivaanäären täytti jo tuo sekä päin yhä painui; puistoss' äkkiä näin nyt kapteenittaren yksin. Säikkyyen huusin: 'Tulkaa pois, rajuilma se uhkaa, kiirein suojahan, oi!' Vait paikallenne te jätite. Pilvi jo puhkesi, purkautui, — vaan en näe vettä! — ruusuja vihmoi vain, punaruusuja; kuin verivihmein loisti ne vaan, ja te värjyin jätite jo kukkien verhoon. Niinpä mä arvelen itseksin: etelästäpä varmaan nyt veriviestejä saa, — oat tunteva on moni rinta!»

Rouva se murheissaan pään kutrisen nosti ja tyttöön katseen loi sekä tuskain syyt tukahutti ja lausui: »Lähteä hetkeks voit luo muiden riemuhun illan, leikkiä pirttiss' on, veriviestejä ei tule sinne. Onnekas, oi, pian itsestäs näet ehkä jo unta myrskyineen ja sa kätköön vain pyrit, itkien yössä.»

Lausui näin; huvituksiin illan riensi jo riemuin tyttö, ja yksin jäi kera lapsen lohduon äiti.

Kauan herkkänä vait oli hän: yhä toivoton aatos kiiteli harhailleen, sulii riemuun entisen onnen, tai kuvitelmia tuskain toi; välilihetkinä vain hän lastaan valvonevaa, suin haikein laulaen, viihtii.

»Uinuos, armas», lauloi hän, »kukan umpuna uinu, unten mailla sa nää, miten äitis tuutivi lastaan! Ah, pian itse on noin hän tuskia tuntematonna, vaan et niin sulo unta sa saa, kun tuutivi vieras. Auvo sa äidin, painuissain yli viehkeän otsas rauhaisan, mun seestyvi silmä ja haipuvi kyynel; vaikka se kierisi kasvoilles, sulosuun, univalvein vain hymyäisit, kuin jos poskeas sormeni hempis. Rauhaan, purppurapilvi, sä jää: elon aamuna vielä uinua saat; pian harhailut kera päiväsi alkaa. Kohtalo kiidättää sua myrskyn myötä, ja silloin tummuvi kirkkautes, helo häipyvi, kyynelät tulvii. Kullan pilveni, oi, elos aamuna tyynnä sä uinu!»

Lauleli näin, mut vain eri ottein. Vaihtuvin aioin vaikenä laulu, ja taas nyt kehdon liepeä liike kuului vain sekä naksutus uuraan heilurikellon.

Vihdoin uksi se ulvahtaa. Tuli lempeä sisko, herkkänä, huolissaan, surevalle jo lohtua tuomaan. Saapui hän hymysuin, mut syrjään jäi, muka suuttuin, kun hämy synkkä se vain sekä mykkyys kohtasi häntä. Hellään nuhteli hän nyt siskoa ankeamieltä: »Kultani, yössäkö näin kuin haudan haamu sa istut, yksinäns aaveillen, huh! pois heti kirkuen juoksen! Haasta jo, nouse jo, oi, tule, häivytä kanssani, kulta, huoltesi kaihot pois, unen ilveet vain sua vaivaa.»

Kynttilähaaruihin sai tulta jo tyttö, ja loistain huone jo hohti, ja jälleen hän hymysuisena lausui: »Näin valo vallitkoon, niin seestyy mielesi, murhe hiipivi pois, sun poskesi taas on kukkia saava. Hyi, vai kohdata noin, kuin kuihtunut eukko, sa aiot miestäsi, tullessaan pää Turkin naisia täynnä! Naurahdat? Hui hai, ota itsees vain! Itämailla ei elä villit; hehkua tunteen siellä ja hurmaa, silmäin säihkyä on, maan päällä on auvoja taivaan. Kirjoja luin: ota Moore tai Irving, tutki Alhambraa, verta ja kahleit' et sydämässäsi aattele silloin, pelkäätkä ehkäpä vain, ett' ylitiöriemuhun armaas Pohjolan unhottaa sekä murheisen kotisirkun. Hetkeks jos, surut unhottain, mua kuulla sa tahdot, niin luen laulun vain, mihin aiheen antavi Aadolf; haaveiluks et saa sitä väittää; — niin kävis seikat, jos hän vangiks jäis; itämaista on kaikki ja totta.» Lausuen näin, sirolehtiä kirjoitettuja impi auki jo kääri ja poskillaan puna viehkeä alkoi:

Viestit kulkee seraljissa; haltijatar haaremissa, uinumaanko jäät? Saapui kirje sulttanilta: »Seidi! pylväskaitehilta, sulttanitar, juhlasaaton näät.»

Aamun tenhoon, häätäin häivän, nousi kultakehrä päivän yli Bosporin; kauniimpana hohti helyin, sädeloiston kimmeltelyin parvekkeella tähti haaremin.

Sulo silmä väikkeen vienon tuikahtaa soi yli tienon; juhlat alkavat. Minne katsoi, kansaa kiehuu, venheet liukuu, purjeet liehuu, elää, liikkuu salmet, rantamat.

Mistä riemu, jok ei laannut? Lippu Mahmudin on saanut voiton ylvähän: Viel' on maassa tarmon jänne, taisto päättyi, orjiks tänne riemuin tuodaan vangit Venäjän.

Kalvas joukko tulee tuolla! Vaaran, taiston tiellä kuolla tyynnä tohtis tuo; kahleissa nyt joukko vankein allapäin käy mielin ankein, yksi vainen uhkakatseen luo.

Tiuskiessa vartijoiden, kahleissaankin kauhuks noiden, urho nostaa pään. Jalot piirteet synkistyvät, säihkyin leimuu silmät syvät; surmaa uhmas viha ylvään tään.

Kiihtyyn kansa työntyi kohti, katsehissa kiukku hohti, uljast' uhaten; mutta parvekkeelta lähti vienona, kuin tuikkis tähti, säde silmän, vankiin kiintyen.

Seidin sydän vuotaa verta; noinpä hänkin vietiin kerta synnyinmaastahan, Serbian laaksoin lapsuusko'ista, satakielten ruusustoista, onnestansa mailta Moravan.

Povi nousee, posket palaa; »Katsos vierasta!» hän salaa virkkaa orjalleen. »Kahleen kantajaks ei totu valtakotkan vapaa rotu, lentää tahtoo yli maan ja veen.»

»Urhon vapaaks saatan varmaan: eläköön hän eestä armaan, maineen, synnyinmaan!» Lausui, rinnass' into hellä, laittoi ruusulehtisellä puolisolleen kainon viestin vaan:

»Saakoon kera ruusun tuokseen Seidin huokauksen luokseen uljas valtijas: mainees hurmaamana, kulta, pyytäisin mä hetken sulta, jotta kiittää saan sua juhlastas.»

Näin luki; siskoon hän salavihkaa vilkasi, lausui: »Et sinä jännity, et kysy tietoja! Kas, tämä ensi lauluni päättyi näin, ois toinen kuultava vielä. Haasta jo, vaiti sa jäät, sano tottakin, onko se sievä? Kaikki se täydelleen kuin kirjoiss' on. Ihan uutta juhlan juoni se vain on, sulttanitar sekä vanki. Nyt taas kuule ja suutelo suo, kun loppuhun ehdin.»

Haarem-puiston vehmastoista tie käy majaan, miss' ei loista ihmeet taitehen, ruusustoon, jok' idän kesään kukkiin puhkes, piilopesään sulo rauhan, templiin sydämen.

Siellä luopuu valtikastaan valtijas, ei ota vastaan loiston kunniaa; hourisuukot, simahuulet, balsamiset tuoksutuulet, lempi, lempi siellä odottaa.

Jos hän väsyä vallan vaivaan, haaveiss' illan tahtoo taivaan nähdä profeetan, nähdä tunteen keväät hennot, tuta muistot, toivon lennot, käy hän aina kukkasmajahan.

Sinne tarhaan sulo tuokseen Seidiä hän vartoo luokseen, vastattuaan noin: »Sulttanitar, vilveess' ehtoon sen luo tullos ruusulehtoon, ken sun kirjees luki suuteloin.»

Vuorten peittoon päivä vaipui, pilven purppurat jo haipui taivaanrannan taa; kuu luo salmeen valosillan, laulaa satakielet illan. — Joudu, Seidi, herras kaihoaa!

Saapuu hän, kuin virva väikkyin, vait kuin yö, kuin kauris säikkyin puolisonsa luo; käskijänsä katseen eessä polvistuu ja heljän seessä hunnun häivän kasvoiltansa luo.

Poskilla on puna hienoin, silmässä' säihky hohtein vienoin kyynel kuulakas: »Onniko vai tuska toi sen?» syliins' saaden puolisoisen, hiljaa hältä kysyy valtijas.

»Auvoni!» hän huokas haastain, »lapsuuspäiväin mielimaastain viel' on muistossain impi-ystävä, mi kukkaan hetkeks puhkes, häipyi hukkaan; *Serbian ruusuks* sanottiin hän vain.

»Kukkain kuu jo talven liensi, ristin eestä taistoon riensi urhot Serbian. *Serbian ruusun* punalehti kelmetä jo ennen ehti, kuin ne kuihtui, kukat kunnahan.

»Luona hopeaisen Savan vaipui tuskiin sydänhaavan hautaan hiljaiseen. Yksi tiesi sen, oi armas: pakahtui tuon immen parmas, kun toit tänne sulhon orjuuteen.

»Riemuhuudot kun soi sulle, murheita toi mieleen mulle juhlan päivä tää. Kevät sydämen on arka, siksi itkee Seidi parka, siitä, herra, kyönelet on nää!

»Missä leimuu Pohjan liesi, riutuu nyt, kuin hän, kentiesi murhein morsian; tänne kyynelkatse kääntyy, anoo armastaan, mi nääntyy, kauas jääden vangiks voittajan.»

Hiljaa huokas noin kuin tuuli, päänsä painoi rusohuuli rintaan valtiaan. »Saat», hän voitettuna vastas, »vangin joka suudelmastas: lunnaas, Seidi, nyt jää lukemaan!»

Idän koi jo kuultaa esiin, aamutuulet Peran vesiin liehuu leyhähtäin; purjeet painaa mastopuuta, kiitää kohti salmen suuta Seidin vangit kotiin pohjaan päin.

Kuulijani, sisko kulta, älä runon ylhää tulta etsi laulustain! Astu unten huvihaakseen: *siskon surut karkoittaakseen, lauloi tyttö laulun kainon vain!*

Näin luki laulua hän, vain äänin värjyvin ensin, kainona kiiruhtain, tai henkeä taas pidätellen, kunnes myötä jo tempautui, ja nyt ääni se helkkyin, vienona soinnahtain, toi hennon laulelon ilmi. Vaan kun viittasi viimein itseens' siinä ja siskoon, koskettain surut tuon, joit' tahtoi hellänä viittää, puhkesi itkuun hän, sekä peittäin silmiä istui. Lohduntuoja se lohduton on. Luo kätkyen sisko kehkeyneempi nyt ei toki jää; heti kohti jo kiitäin, painavi suudellen povehensa hän itkevän immen.

Vihdoin, haastaen hiljalleen, kuustoistias äänsi: »Kultani, huonees tää, salakätkösi sun, jätä hetkeks, katselemaan huvituksia käy, iloleikkejä pirtin; näät, miten aihe se pieninkin voi riemua tuottaa. Pistoli vanhus kai siell' istuvi piippua polttain, mielissään, hymysuin, vain meillä on itkua täällä; taistelumuistoinen rikas on hän, sauhuja kiskoin: köyhiks jäämme, me rikkaat, joill' on kaipio vainen. Lähde ja kartuta riemua tuon; kun taaria tuopin hälle sä suot, ilokatseen saat, joka loistavi sieluus. Mielipä sinne mun ois, mut jättänen nyt sinut yksin, silmäsi synkistyy, joka nyt niin seesnä jo hohtaa, vaivatkin runotyön ois menneet hukkahan aivan. Turviin lapsesi jään, jos valveutuu, heti huollan; tuudita en, sun tyyliis, suukon saa sylivauva kohta ja hengähtäin puvun uuden lämmitän illaks. Siistinä, hienona näin, ei hän sua kaivata tiedä, hentoa hellin vain, kuin kasteenhelmeä kukka.»

Lausui näin. Sulosuin toki vastasi lempeä sisko: »Toistepa, oi! Tänä iltana työs on kaikkia hoitaa, kaikkeen joutua, kaikkia muistaa. Mulle jo, armas, kyllin soit, mitä vaila ma viel' oon, suo tämä tässä.»

Haasti ja lapsen uinuvahan vain viittasi, jatkain: »Tää on siskosi lohtu ja viihdyke; suottapa toista etsisi äiti. Jo henkäys tuon saa mieleni rikkaaks kaipuussaan; vain katse, ja kirkastuu sydän öinen!»

Vaan yli pienen, rusoposkin siinä mi uinui, painoi nyt kiharaisen pään kuustoistias impi, katseli hetken vait sekä vihdoin kuiski ja lausui: »Äitisi lohtu, sa uinu ja jää vain äitisi turviin, mutta jos itkevi taas hän, valvene, vieno, ja koska kieleksi haastele ei, puhu silmin tenhoavaisin: 'Maammoni, pitkä ja raskas tie mun vielä on eessä; itkuja kyllä mä saan, vaan mistäpä riemua, rauhaa, äidinsilmä jos ei tule mieleen. Suo hymy armas, koituva on hymy tuo surupäivinä lapsesi hoivaks'!»

Haasti ja sormenpäin rusoposkia uinujan armaan hiljaa koski ja pois kuin kukkastuoksu jo häipyi.

KOLMAS LAULU.

Metsäin puut Hän verhovi,
Hän jyvän ankean linnun
löytää suo: Hän vastakin on
mua auttava vielä.

Pirtiss' istui vain sotavanhus, juttuja juontain, piippua poltti ja kansallen sotakummaa kertoi, kunnes loittoni hän tarinoiden Turkkihin asti. »Turkin», virkkavi vain, savupilveä työntäen kattoon, »tunnen kuin takataskuni, vaikk'en taisteluteiltä. Leiriss', aina kun iltaisin pakinoitihin ennen, urhot, kaukana taistelleet, teki selkoa maasta, muistaen kauhukseen sen kansan hurjia töitä. Seid Ali, Mustafa bei ja Kapudan pasha ja Achmed, — ääniäkin, mihin ihmiskiel' ei äkkiä taivu, — mainittiin sekä myös, miten uhmien uskoton elää. Turkasihin, kuin vaskeen, ei pure luoti ja miekka; lyöty jo maahan, karkaa päin kädess' säippyräsäilä, partaa puistavi vain, kuin leijona riehuen jälleen. Taistoss' armoa pyydetä ei, ei anneta myöskään; onnipa sen, kuka kaatuu: ei toki polteta miestä! Juhlia viettäissään jumalilleen siellä he, nähkää, joukon vankeja tuo, pikiverhoon käärien kunkin; syttävät ilveekseen nyt liekkiin nuo muka soihduiks. Unta ma näin monet yöt: tuliroihuna rintaman eessä loimuavan näin kapteenin sekä poikani rakkaan; valvoen aattelin öin: suru etsii kaikkia meitä.»

Haasteli näin. Mut kuunnellut liki usta jo hetken huomaamatta ja vait oli lempeä Augusta neiti. Taisteli rinnass' immen murhe ja nauru. Kun astui äijän luo, hänen nuhteessaan soi leppeä harmi: »Vaiti jo, Pistoli, hyi, suunpieksijä, jouluna näinkö kammoja kertoo mies, vain julmia juoruja syöttäin? Älkähän, kun toiste se taas vie meille jo tienne, porraspuilla ma tervehtää ilomielin en aio. Enpäs! käyn veräjälle ja, torjuin luota jo kaukaa, huutoon huudan vain: Pois täältä, te turmiolintu! Turkkiin pois! palot ihmisten suo lämpöä siellä; tääll' ei ruokaa saa; ei keitetä; pois, ohi menkää!»

Naurahtain toki vain sotavanhus vastasi tuohon: »Neiti, te älkää nyt; ei vaaraa! myös toki heillä tunteet Turkiss' on, vaikk' ois petomaisia hurjat. Peikot julmemmat sodan aikana tääll' oli meillä, tappeli mustat bashkiirit sekä kalmukit inhat, verta he imuin joi, koni-luuskain raatoja söi he. Ryyppyjä kun rumat otti ja tyhjiin pulloa lypsi, nosti he vain sen pohjaa, pää ei taipunut taapäin; häijyjä näät ei estellyt nenän nirppu, mi siinä, kurkkien otsaan päin, jäi pullon kainalokohtaan. Silmät kiiluivat sysimustina päässä, ja säihkyin hiilet nuo kipunoivat, suu kuin lekkuva uuni hohkui ammollaan; kävi luontoon rintaman eessä, kun nämä, ratsua kiidätän, tuli kiljuen kohti.

»Maaliskuun oli ilta ja maass' sota syttynyt äsken, eess' oli rauhasa yö, kun päivemmällä jo löimme kaikoksiin veripäin kasakoiden partiojoukot. Taistelukenttää kohti ma hiivin ryöstöhön yksin, saadaksein kukaties rahariunan kaatunehilta, tai hopeaisen vyön, tai muuta, mi kelvata voisi. Paikkahan ehdin, miss' oli kiihkein tappelu käynyt. Ruumiit maass' oli vierekkäin; väsymättä mä etsin, vaan ne jo tyhjiks ryöstelleet oli kulkurit tienoon. Harmissain jätin etsimiset ja ma metsähän astuin, oikaistakseni leiriin päin, kun pensahikossa taas näin kaatunehen, sekä jälleen toivoni elpyi. Kuljin päin; kasakanko ma nään? Ei, hirviön inhan, lyödyn kalmukin näin. Sula-hangen mättähikössä, vieressään hepo kuollut, julmana, liikkumatonna mies oli pitkällään, verinaamaa kääntäen ilmaan.

»Luontoa melkein karmi, ja pois ma jo väistyä aioin, vaan puku häll' oli oiva, ja myös siniröijy se loisti, pullon maksava kai, jos möitkin tuttavahintaan. Muiden saaliiks en toki jättää moista ma voinut, vaan minä, rientäin luo, ruman niskaan kiinni jo tartuin. Kuolleeks luulin tuon, mut miehen päätä kun nostin, tuskat sai hänet taineistaan, ja ne aukeni, silmät. Tuijottain hän parkasi, voihi ja haasteli vuoroin. Tuskat, voihiinat ymmärsin, vaikk'en, mitä solkkas; mun kävi sääliks tuo, joka siin' oli hylkynä kaikkein kuolinhetkenä nyt, vaikk' ihmislapsena syntyi. Röijyä hältä mä siis en voinut, saattanut ottaa, vaan kun turkin näin satulassa, sen irti mä päästin, puin hänen ylleen sen, ruho-raukkaa verhota koittain.

»Kääreisiin verihaavat pään kun viel' olin saanut, ruumiin siirtänyt ontostaan, likipälvehen nostain, istui hän, mua silmiin katsoi, parkuen ääneen, kuin mitä viel' ois kaivannut. En viipyä voinut, vaaroja toi, jos kauemmin saloss' yötä mä valvoin; pulloni, viinaa täynnä, mä siks vain sieppasin esiin, join sekä kalmukin uupunehen myös juoda ma käskin: 'Tuost' ota lämpöä, kumppani! Juo, ole mies, älä kilju, kuolla sa voisit huonommin kuin suullasi pullo!' Näin minä lausuin, värjyin hän heti oikasi kättään, pulloon tarrasi, joi sekä vilhui sikkarasilmin. Vaan kun pullostain joka tilkan mies oli juonut, vait heti pään pani mättääseen ja jo tynnenä nukkui.

»Leiriin taas pian sain, taas lähtöön rumpua lyötiin; sääntönä meill' oli tuo: myös voittainkin piti väistää! Matkaan järjestyi väki kaikki, ja kulku se alkoi. Kyllä mä nyt viluss' yön sain muistaa siinä ja tietää, ett' oli pulloni tyhjä; ja närkästyin typeryyttäin, kun minä, herkkänä horjahtain, olin akkana ollut. Vaan toki loppui yö, taas valkeni aamu, ja taistot seurasi taistoja taas; veri juoksi, ja nouseva päivän uusia huolia toi, pois unhoon jäi pian vanhat. Saapui näin kesä taas, kesä kulki, ja seurasi syksy.

»Menneet nuo oli jääneet taa sekä kestetyt aiat, muistostain oli hälvennyt kevät taistelutöineen, kuin lumihanki, mi pois suli, järveen jäljeti juosten. Mielessäin oli tuo vain: puolustaa oma henki, — miehenä taistellen, myös vierusmiestäni auttadin, kestää päivän työt sekä iltaan päästä ja rauhaan. Kerran yöllä

mä jäin, kun joukkoja uhkasi vaara, vartiotoimeen unhoksiin. Etähällä ja yksin seisoin, enkä mä huomannut, kun pois meni toiset. Valkeni aamu, ja kaikki ma näin. Viha päähäni pyrki, harkita koin kahapäin, joko puikin tieheni, vaiko jään sekä kuolen paikallein. Oli vaikea vaali; mielummin toki sai vihamies mun surmata, kuin ma, karkuun lähtien, kuolin luotiin kumppanin ehkä; vartiopaikkaan jäin siis, vartomahan vihamiestä.

»Harvoja vain tuli ensin. Kolmen jääkärin näin mä viidast' ilmenevän; minut äkkäsi nuo ja he tähtäs, ampui, vaan ohi kaikki; ma nahkani huomasin ehjäksi, julmana jännittäin hanan, ammuin, sattuen yhteen. Vimmaan laukaus sai nuo toiset kaksi, ja tullen pistimin oikaistuun, mua kohti he hyökkäsi koston. Taistelu alkoi, selviydyin mä, ja henkeni säilyi. Toinen heistä jo maass' oli, haavoitettuna kuoloon, taistoon pystymätön, ja jo alkoi uupua toinen. Pyssyä heiluttain, yhä puolustautuen, seisoin voitonvarmana vain, kun ratsasparvi se kaukaa kiitäin karkasi päin, avunantoon joutuen heille. Mennyt mies olin nyt. Pian paukkui pistolit, tuiski luodit ympäri pään kuin paarmat; polveni silloin äkkiä murskasi luoti, ja siit' elinaikani onnun. Horjuen seisoin vain, vihamiehiä surmata vielä tahdoin kaatuissain, kun luokse jo johtaja joukon kerkesi hurjine ratsuineen, kädessä iskevä miekka. Lyöntiä varroin pää kumarassa ja säikkyen nostin pyssyä turvaksein, mut kas! hän, hilliten iskun, heittäytyy satulasta ja joukon käskevi seistä, ulvoen itkee, kaulailee mua; kyynelät tulvii, vierien virttoinaan yli mustan, hirveän naaman. Kummastuksin kaatunehen näin kalmukin eessäin, tuon, jota hoivata koin, hädän aikaan auttaen yöllä.

»Helppohan iskeä ois hänen ollut, kiihkoa täynnä hurjana tullessaan; mikä esti, ja miks käsi herpos? Ihmistunne se hälläkin näät oli pohjana luonteen, kiitollisuus, joka muistaa voi; vihan äkkiä voitti rakkaus, tyssijanaan myös tuonkin sykkivä rinta. Tuskin lastahan niin isä hoitavi, kuin mua hoiti tönkeä tuo; koko leiriin hän heti ryssien tietoon saattoi työni, ja minne mä vain nyt vankina saavuun, arvoa, tuttuja sain. Myös kenraal' ylpeä itse loi hymykatseen, kun sivu kulki, ja voi mua olkaan lyödä ja vointia tiedustaa, sekä kuinka ma viihdyin. Luonapa vertaisten mua kestettiin. Pala parhain ain' oli mun, lihavoitua mun piti, syödä ja juoda; niinpä mä päiväni parhaimmat näin vankina juuri. Huoleti olkaa siis; myös Turkiss' ihmiset elää.»

Näin sotavanhus juttua lasi, ja kaikki ne häntä kuunteli kummissaan, mut kohta jo leppynyt impi määräsi illan kestinnät sekä jätti jo pirtin. Rientävi hän pihamaalle ja käytyä polkua seuraa, vaivoin löytäen tien ohi nietosten pimeässä; päätalo vihdoin eessä kun on, hän nostavi päätään, huomaa — tottako tuo on? — vieraan saapuneheksi; vielä hän orhit höyryävät sekä kuomu se siin' on! Poikkesi ihmeissään hän syrjään, ei toki saliin lähtisi suoraan, vaan sisäsuojiin keittiön kautta, hiuksia järjestääkseen, kun salin uljahan uksi aukeni siinä, ja hän heti taaton tunki, mi pauhas: »Lyhtyjä tuokaa, hoi! Joko taas on kartano tyhjä? Miks ei kamssuja kapteenin toki nosteta reestä?»

Näin hän huusi, ja riemuissaan kuustoistias impi tunki jo aavistuksen. Jättäen tiet, läpi hangen oieti portailten hän taaton luo tuli juosten. »Ken se on tullut?» värjyen ääns. »Isä, virka jo joutuin! oi, älä kiusaa kauemmin; jos luuloni pettää, murhe jo murtaa mun. Sano varmaan, onko se Aadolf?»

Ääneti vanhus vain käsivarrest' tyttöä otti, renkein touhuavain työt määräsi vielä ja saliin lapsen vei. Ilon yllätys ilmi jo puhkesi, huuto huulilt' armahan immen soi; hän seisovi viipyin, katsovi vain hymysuin, mut silmässä' ui helokyynelet.

Tullut siis ikävöity jo on, kuten arvasi oikein! Reimana ryhdiltään, mut haavoitettua kättä kantaen nauhassaan, kera puolison istuvi lanko. Lauhtua yhtymisen värisyttävä riemu jo ehti, hiljaus vallitsee, kuni templin, kun humu urkuin loppuun soi, ja jo mielet vait rukoukseen yhtyy.

Tuskin kiinsi he huomiotaan nyt vienohon impeen, hetkeks vaiti mi jäi ovipieleen huonehen aavan. Vaan jopa lanko se rientävi luo; käsi terve jo vyöllä hehkuvan immen, hän punahuulia suuteli siskon.

Tervehtäin ilosuun kun haastelleet oli hetken, lanko se puolison etsi jo taas, kysyväisenä kirkkaan katseen silmihin armaan loi sekä kuiskasi hiljaa: »Pois tule, tervehdittävä yks on vielä. Hän uinuu, kerroit tuon; uni ei toki kestää saa iankaiken».

Lähti he rinnan pois, mut vanhapa rouva se rientäin jäljiss' seurasi, suunniltaan, jos valveutuisi lapsi ja kuollakseen isän uljaan viiksiä säikkyis. Yksin tyttärineen majur arvosa jäi. Juro tuimuus poiss' oli, seesnäpä hän, kuni muinoin keinuen istui; piippua poltteli tyynenä vain, savupilviä kattoon tupruttain sekä ees-taas souteli lepposin ilmein. Hiipi jo vait isävaarin luo kuustoistias impi, säänteli varpaillaan vain keinun kulkua hetken, kunnes huolia täynnä jo hän sanan äänsi ja lausui: »Riemussamme me näin, isä, itsekkäitä nyt oomme. Yksihän unhoon jäi: ilo, murheko suotu on hälle? Rakkaans' saavako myös on Pistoli ukko? Jo pirttiin onnestamme he tiedon sai, ylös ehkäpä nyt hän katsovi tuskailten sekä poikaa vartovi turhaan.»

Tuskin lausui tuon, kun käytävän eestä jo kuului puujalan astuntaa, ja jo aukeni uksi, ja vanhus aukkoon itse jo ilmestyi. Epäröivänä, verkkaan astuen huoneeseen, ovipieleen ääneti jäi hän.

Paikallaan ei viipyä nyt majur arvosa voinut, vaan aseveikon luo hän riensi ja ystävä-lausein laski jo murheissaan käden olkaan harmajan urhon: »Pistoli, kestää täytyy; toivo se pettävi, poissa kaukana etsimäs on; suruviestit sulle ja meille murheeks kapteenilla ne on, mut kärsivä voittaa.»

Lauseen tuon tajus ukko ja vei yli silmien varkain kättä ja yksin tein pois pyyhkäsi viiksien värveet; sauvaan painaltuin nyt järkkymätönnä ja tyynnä katsoi päin, oli hetken vait sekä vastasi vihdoin: »Arvosa herra, jo aikaa lie elo tuttua meille, turhuus sen, sekä kuink' on tyhjää turvata siihen. Joutuummin, kuin haipuvi illan rusko, me näimme posken kalpenevan, sen hehkun sammuvan yöhön; meillekö kuolema siis ois kammoks, outoa, uutta? Lieden luo toki jäin salotorpassain monet illat, hiilten hiipuvan näin, ja ma kuulin pauhua myrskyn, yöksi mi, yltyen vain, lumikieppein mökkiä saarsi. Riemua silloin toivo se toi: hän saapuvi jälleen, pilkkovi puuni ja leimuamaan saa sammuvan ahjon; helpommaks olo käy, ja ma lauhana päiväni päätän. Arvosa herra, jo pois hän jäi; valitanko ma tuota? Saapunut ois, — kukaties salotölliss' istua kerran kyyrynä hänkin sais, tovereinaan sauva ja vanhuus; ei ois sieluakaan, joka vaihtais ystävä-lauseen, ihmist' ei, ketä kohtais silmäys hellä ja harras, ei, kuka raihnaan turvana ois. Elo suotava moinen mielummin muka lie, kuin mullan leppeä rauha! Autuas hän, joka läks; mun päiväni iltahan ehtii entis-kulkua hiljalleen, ja ma kärsiä osaan.»

Kättäpä vanhuksen majur arvosa etsi jo lausuin: »Pistoli, oi, hänen eestään, tänne mi riemua meille toi taas, eestäpä kapteenin sekä lapseni hengen, poikasi kaatui, tiedä, ja hän sotamiehenä kaatui. Kumppani, ette te saa saloss' yksin nuhjata enää, tänne te tulkaa pois, tuvass' on koti teille ja seuraa, myös avunantoa on, kun vanhuus voimia karsii. Tulkaa, kumppani, rauhass' yhtenä harmeta voimme, niinkuin rinnakkain monet taistot saimme jo kestää. Mainen tie lyhyt on, pois toinen lähti ja toinen, harvemmaks yhä vain käy ystävä voimien päivän.»

Ääneti hetkeks jäi sotamies, hän miettivän näytti, vastauks' arvelevan, mut vihdoin haasti jo lausuin: »Arvosa herra, se lammessain viel' loiskivi, hauki, vielä ne teeret käy sekä metsot mökkini luona; koukkuja laskea jaksan vielä ja pauloja panna, toimeen tulla ma voin; ei tyytyvä paljoa kaipaa. Tänne jos siirtyisin sekä teiltä mä muonani saisin, suustapa palvelijain lois-vaivaiseen, väen kuullen, vois sana singahtaa, joka raskaammin mua painais kuin hätä vaikein. Ei, salotorpan tyyssija mulle mielusa on, siell' lahjoja vain iki-antajan nautin. Metsäin puut Hän verhovi, Hän jyvän ankean linnun löytää suo, Hän vastakin on mua auttava vielä. Leipäni Hältä jos saan, ken halveksuin toki tohtis katsoa vanhukseen, joka viel' ei nöyryä voinut?»

Korkeni ryhdiltään majur arvosa, rinta se paisui, miehekkäänä hän, intoutuin, sotamiestä jo katsein mittasi vaiti ja laajenevan sydämensä jo tunsi. Suomi se eessään häll' oli, syrjäinen, karu, köyhä, rakkain syntymämaa; tuli Saimaan vartio harmaa, päällikön innostus, viiskymmenvuotinen ylvyys, kanss' aseveikon mieleen taas, tuo jyhkeä joukko, vankkumaton, juro, jäykkä ja rinnass' sankarikunto.

Vait meni pöydän luo, ja jo riemuin ylpeäpäälle maljan höyryävän hän laitteli. Vaan ovipieleen, lähtien luo sotavanhuksen, tytär ääneti hiipi. Lapsekkaana ja vienona hän, kuustoistias impi, ripsiss' silmien veet, suloposkillaan puna kaino, hienoisein kätösiinsä jo kouran karkean otti vanhuksen sekä lempein suin noin nuhteli häntä: »Voi, hyvä Pistoli, hyi, tylyn ylpeä, ettekö suostu? Teitkö keskell' onnea siis tän kartanon uljaan kenkään ei muka kaipaa? Katselkaa, isä tuoss' on, piippu se, nähkääs, nyt mua arvokkaampi on hälle, äiti se vaalii vain sylivauvaa, lanko ja sisko lempivät toisiahan; mua ei niin ainoa muista. Koht' olen yksin, liikoja vain, en riemua tuota; jos minä tullen, jos minä mennän, kaikki on yhtä. Muille on onneks muut, en kellenkään minä riemuks. Teillekin ainoa on erämaa sekä metsä ja mökki, vaikka ma hellänä hoitaisin kuin tyttäryt teitä.»

Haasti, mut äänin liikutetuin taas vastasi vanhus: »Neiti, te vanhaa huuhkaint' älkää pois pimeästä viehtäkö valkeuteen; hän kaipaa varjoa, yötä. Tänne jos ilmestyy useammin, kuin edes soiskaan, luotapa häikäistyn pois torjuilkaa tupalinnut, jotta hän istua sais suloloistoss' silmien noiden; mielissään kotipuilleen taas hän pyrki rauhaan.»

Vaikenä; maljan höyryävän majurilta hän otti, ääneti suullen vei sekä joi sen tyynenä pohjaan.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JOULUILTA: KOLMILAULUINEN RUNOELMA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the

Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7

and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™ .

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work

on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.